

STORTINGET

Innst. 146 S

(2021–2022)

Innstilling til Stortinget
fra utenriks- og forsvarskomiteen

Dokument 8:42 S (2021–2022)

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Guri Melby, Sveinung Rotevatn og Ingvild Wettrhus Thorsvik om å fryse EØS-utbetalingene til den polske stat

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen fryse utbetalinger av EØS-midler som går direkte til polske myndigheter, inntil den polske rettsstatens vilkår bedres betraktelig.
2. Stortinget ber regjeringen fortsette utbetalinger til polsk sivilsamfunn via Batory-stiftelsen.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Nils-Ole Foshaug, Eva Kristin Hansen, Tobias Hangaard Linge og Rigmor Aasrud, fra Høyre, Hårek Elvenes, Ingjerd Schou, Erna Solberg og lederen Ine Eriksen Søreide, fra Senterpartiet, Marit Arnstad og Bengt Fasteraune, fra Fremskrittspartiet, Sylvi Listhaug og Christian Tybring-

Gjedde, fra Sosialistisk Venstreparti, Ingrid Fiskaa, fra Rødt, Bjørnar Moxnes, fra Venstre, Guri Melby, og fra Kristelig Folkeparti, Dag-Inge Ulstein, viser til at det i representantforslaget foreslås å fryse utbetalinger av EØS-midler som går direkte til polske myndigheter, og at det bes om at utbetalinger til polsk sivilsamfunn skal skje via Batory-stiftelsen.

Komiteen deler forslagsstillernes bekymring over situasjonen i Polen og at det er en utvikling der som går i gal retning på flere områder. Komiteen viser til utenriksministerens redegjørelse om viktige EU- og EØS-spørsmål for Stortinget 23. november 2022, hvor hun varslet at Utenriksdepartementet vil foreta en full gjennomgang av programsamarbeidet med Polen for å sikre økt overvåking og kontroll med Norges bidrag. Komiteen ser dette som svært viktig.

Komiteen viser til brev fra utenriksministeren av 7. januar 2022, hvor hun skriver at hun vil informere Stortinget på egnet måte om denne prosessen. Komiteen viser videre til at utenriksministeren i samme brev kommenterer et av premissene som ligger til grunn for forslaget om å suspendere utbetalingene til Polen. Hun presiserer der at EØS-midlene er fordelt på tematiske programområder i henhold til en meny fastsatt av norske myndigheter ved Utenriksdepartementet. Hun skriver videre at midlene ikke er en støtte til den sittende regjeringen i Polen som sådan. Komiteen merker seg at utenriksministeren skriver at hun kan forsikre om at regjeringen tar den negative utviklingen i Polen på alvor, og følger årvåkent med på denne utviklingen. Komiteen mener dette er nødvendig og riktig.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre viser til at siden

den nåværende nasjonalkonservative polske regjeringen kom til makten i 2015, har den forsøkt å akkumulere makt ved å svekke sivilsamfunn, opposisjon, medier og justissektorens uavhengighet.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Venstre vil understreke at den polske regjeringens uavbrutte forsøk på å undergrave rettsstaten nådde et foreløpig høydepunkt i oktober, da den polske konstitusjonsdomstolen uttalte at Polen framover kan se bort fra viktige grunnprinsipper i EU-lovverk.

Disse medlemmer viser til at EU-lovverk har forrang på de deler av EU-retten som EUs medlemsstater i fellesskap har bestemt skal gjelde i medlemsstatene, og er en av grunnpilarene i EU-samarbeidet og som en konsekvens også i EØS-avtalen hvis ikke annet er bestemt gjennom traktatsamarbeidet.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre viser videre til at situasjonen har forverret seg ytterligere når den polske konstitusjonsdomstolen i november 2021 erklærte retten til rettfærdig rettergang etter Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) for «grunnlovsstridig».

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Venstre merker seg videre at Den europeiske unions domstol (ECJ) den 16. november 2021 uttalte at «EU law precludes the regime in force», med henvisning til at det at den polske justisministeren har anledning til å si opp dommere før året deres har gått ut, uten å oppgi en grunn, ikke er forenelig med europeisk lov.

Disse medlemmer vil videre gjøre oppmerksom på at EØS-avtalen som folkerettslig traktat gir rom for proporsjonale svartiltak når motparter vesentlig bryter deler av avtalen, og at Norge ikke er forpliktet til å utbetale EØS-midler til Polen uavhengig av hva som skjer med landets rettsstat, demokrati og menneskerettigheter.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre ønsker å påpeke at selv om utenriksministeren i sitt brev til komiteen har rett i at midlene ikke er ment som en støtte til den sittende regjeringen i Polen, så har den uavhengige polske dommerforeningen Iustitia uttrykt at de norske midlene bidrar til undertrykkelsen og vanskeliggjør deres arbeid. Disse medlemmer understreker at selv om regjeringens intensjon er en annen, bidrar midlene til å styrke den polske regjeringens maktbase og innflytelse.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Venstre setter pris på at utenriks-

ministeren sier at regjeringen tar den negative utviklingen i Polen på alvor, men mener like fullt at undergravingen av det polske uavhengige rettsvesenet nå har gått så langt at Polen ikke oppfyller sine forpliktelser gjennom EØS-avtalen, som igjen er grunnlaget for utbetalingene til den polske stat.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre ønsker ikke å ramme uavhengig polsk sivilsamfunn gjennom en frys av EØS-utbetalingene, og mener derfor at det bør gjøres et unntak fra en eventuell frys for midler som distribueres av den uavhengige Batory-stiftelsen.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Venstre fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fryse utbetalinger av EØS-midler som går direkte til polske myndigheter, inntil den polske rettsstatens vilkår bedres betraktelig.»

«Stortinget ber regjeringen fortsette utbetalinger til polsk sivilsamfunn via Batory-stiftelsen.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener EØS-midlene har blitt for omfattende, og mener regjeringen må få ned totalsummen i sine forhandlinger med EU. Disse medlemmer er imidlertid av den oppfatning at vi må være varsomme med å benytte EØS-midlene som pressmidler mot andre europeiske stater når disse har legitime ønsker om å forme egen samfunnsutvikling. Polen har, i likhet med Norge, rett til å ta egne valg om interne forhold. Disse medlemmer minner om at Polen først ble fri fra kommunismen og fikk et demokratisk styresett for om lag 30 år siden, og at landet har sterke konservative, katolske elementer. Disse medlemmer påpeker at reell endring kommer innenfra, og mener det må være opp til Polen og ikke Norge å kreve nasjonale endringer. Norge brukte for øvrig mange år på å komme dit hvor vi forlanger at Polen skal befinne seg. Disse medlemmer minner om at Norge er helt avhengig av et nært samarbeid med Polen på flere områder, hvor vårt behov for polsk arbeidskraft, markedsadgang og vårt NATO-samarbeid er viktige elementer. Det vil derfor etter disse medlemmers oppfatning ikke være hensiktsmessig å på denne måten komplisere forholdet til et europeisk land der vi har sterke interesser.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Venstre:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen fryse utbetalinger av EØS-midler som går direkte til polske myndigheter, inn- til den polske rettsstatens vilkår bedres betraktelig.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen fortsette utbetalinger til polsk sivilsamfunn via Batory-stiftelsen.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Framskrittspartiet og Kristelig Folkeparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rår Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k:

Dokument 8:42 S (2021–2022) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Guri Melby, Sveinung Rotevatn og Ingvild Wetrhus Thorsvik om å fryse EØS-utbetalingene til den polske stat – vedlegges protokollen.

Oslo, i utenriks- og forsvarskomiteen, den 8. februar 2022

Ine Eriksen Søreide

leder

Eva Kristin Hansen

ordfører

